

Небесен МУЗЕЙ София

ПОГЛЕДНИ НАГОРЕ

Проект „Небесен музей“ се изпълнява с финансовата подкрепа на Столична община, Програма „Европа“ 2023 от Сдружение „Институт за граждански инициативи - ЛОРА“.

Столична община- Програма „Европа“ 2023 не носят отговорност за публикуваните материали.

Небесен
МУЗЕЙ
София

Открийте красотата и богатото културно-историческо наследство на нашата столица с проект „Небесен музей“.

Небесен МУЗЕЙ София

WWW.SOFIA-SKYMUSEUM.EU

ЦЕНТРАЛНИ СОФИЙСКИ ХАЛИ

Сградата на Централните хали е паметник на културата от национално значение. Халите са търговски комплекс в центъра на София разположен на бул. „Мария Луиза“ до пресечката с ул. „Екзарх Йосиф“. Халите са едни от най-старите търговски комплекси.

Софийските централни хали, или Софийското покрито тържище както се знае от гражданите на столицата при неговото откриване, са свидетелство за европеизацията на София в началото на XX век. Строителството на сградата, която се простира на повече от 3200 м², започва през 1909 г., след като проектът на архитект Наум Торбов е избран през 1907 г., и отнема две години. Сградата на Халите е построена на мястото на обширна дървена постройка, в която след Освобождението са се изнасяли театрални и циркови представления.

До края на 40-те години на XX век Столичната община отдава около 170 магазина и сергии в Халите. Наемите и качеството на продуктите са строго регулирани. През 1955 година сградата е обявена за паметник на културата с национално значение като попада в границите на археологическия резерват „Антична Сердика и Средновековен Средец“. Интериорът на сградата на Халите е значително променен след 50-те години на XX век и комплексът е затворен през 1988 г., за да бъде реконструиран, модернизирани и отново отворен за Великден през 2000 г.

До юли 2022 г. Халите работят над 1000 души, на три етажа. Комплексът

разполага със сергии и магазини за хранителни стоки, магазини за дрехи, аксесоари и бижута, щандове за бързо хранене и други.

Стилът на сградата, която се счита за най-добрата творба на Торбов, е неоренесансова, включваща също елементи от неовизантийската архитектура и необарок, но се открояват и мотиви, присъщи на средновековното българско строително изкуство. Външната украса е впечатляваща и живописна, но не натрапчива и претрупана. Използвано е последователно редуване на хоризонтални редове камък и тухли. Акцент е поставен върху главния вход над чиято арка в горната част се намират троен прозорец и изображение на столичния герб, създаден от художника Харалампи Тачев. Известната малка часовникова кула с три циферблата е на върха на сградата. Първоначално сградата е построена с четири входа, но не всички се използват днес.

БАНКОВАТА СГРАДА НА АРХ. НИКОЛА ЛАЗАРОВ

Никола Лазаров е роден в Карлово през 1870 г. Неговите сгради красят градове из цяла България. Лазаров завършва архитектура в Париж със стипендия, осигурена от княз Фердинанд, след което започва своята кариера в Княжество България като архитект по поддръжка на държавните здания. По-късно открива свое частно архитектурно бюро в София. Остава в историята като майстор на

сецесиона. Освен френския сецесион, в сградите му можем да открием нотки на френски барок, както и щрихите на френския архитект Ектор Гимар, посочи доц. Мариан Илчев.

Достолепната сграда на ул. «Иван Вазов» 1 в София винаги е била класически архитектурен образец и символ на икономическа мощ. Завършена е през 1912 г. за тогавашната Централна кооперативна банка по проект на архитект Никола Лазаров. Десетилетия по-късно, в брой 40 на «Държавен вестник» от 1978 г. е обявена за архитектурен и художествен паметник на културата с национално значение.

Акцентът на красивата постройка е скулптурната група на Любен Димитров от три човешки фигури, поддържащи глобус, тоест земното кълбо. Композицията увенчава купола и символизира кооперативното движение.

През годините са правени много ремонти и частични вътрешни преустройства, но те са извършвани по начин, целящ да съхрани запазените елементи от интериора на сградата с архитектурно-художествена стойност, като в същото време тя да продължи пълноценно да се използва

като банков клон.

Първоначално зданието е било изградено на 3 етажа. В началото на 20-те години на XX век е започнало неговото надстрояване, което е реализирано от архитектурно бюро «Ничев & Финзов & Апостолов». През 1925-1928 г., след ограничен конкурс, в който участва и самият арх. Н. Лазаров, арх. Георги Финзов и арх. Димо Ничев разширяват сградата в посока към ъгъла на улиците «Ив. Вазов» и «Г.С. Раковски», надстрояват я с два етажа и я увенчават с нов купол. Тогаваша е създадена и скулптурната група.

Но сградата остава впечатляваща не само отвън, а и отвътре. Истинско произведение на изкуството е резбованото бюро в директорския кабинет, на което е работил и известният български banker Атанас Буров. Богато орнаментирани гипсови тавани са сред най-ценните елементи на зданието. Според документи, съхранявани в Националния институт за паметниците на културата, на втория етаж интерес представляват помещенията, които в миналото са били заседателна зала и кръгъл кабинет. В тях и до днес са запазени орнаментите по таваните и профилната ламперия. В коридорите интересни са скулптурните елементи около главното стълбище и гипсовите тавани.

НАРОДЕН ТЕАТЪР „ИВАН ВАЗОВ“

Народният театър „Иван Вазов“ е Национален културен институт. Освен архитектурен шедевр, той е символ на високото театрално изкуство.

Театърът е построен по проект на известните виенски архитекти Фердинанд Фелнер и Херман Хелмер, които вече са автори на множество театрални сгради във Виена, Одеса, Загреб, Прага, Висбаден, Братислава и други европейски градове, превърнали се в забележителности. Основите са положени на 4 юни 1904 г. на мястото на дъсчения театър "Основа", където преди това трупата е играла своите представления, а в края на 1906 г. сградата е завършена и струвала тогавашни пари 1 500 000 лв. Залата тогава събирала 900 зрители Интересът към откриването на театъра е изключително голям.

Народният театър отваря врати на 3-ти януари 1907 г. със специално представление. Преди тържественото откриване множество студенти освиркват княз Фердинанд I и той с указ решава да затвори Софийския университет за шест месеца.

През февруари 1923 г. по време на представлението на "Райна Княгиня" декорите на сцената внезапно пламват. Въпреки че актьорите, персоналът и публиката се хвърлили самоотвержено да гасят пожара, огънят изпепелил и сцената, и салона. Възстановяването на театъра продължило до 1929 г.

по проект на дрезденския професор Мартин Дюлфер, който издига напълно нова, модерна сцена и оформя театъра в стила на неокласицизма.

Последната голяма реконструкция на Народния театър е от 1972 г. до 1976 г. Основната задача на проекта под ръководството на арх. Иван Тонев и проф. инж. Венелин Венков е да се възвърне първоначалният вид на зданието. По същото време се изгражда и специална Камерна сцена. Цялостното художествено оформление е дело на художниците Дечко Узунов, Георги Чапкънов и Иван Кирков, който е и автор на завесата на театъра – неугасващия Феникс.

В различни години на сцената на Народния театър са поставяли поканените от чужбина режисьори: Раша Плаович и Арса Йованович (СФРЮ), Борис Бабочкин (СССР), Такис Музенидис (Гърция), Яцек Вошчерович (Полша), Борис Ливанов и Борис Захава (СССР), Клифорд Уилямс (Великобритания), Андрей Гончаров, Олег Ефремов и Георгий Товстоногов (СССР), Брако Плеша (СФРЮ).

СГРАДАТА НА УЛ. МОСКОВСКА 19

Сградата на ул. «Московска» 19 е построена през 1914 г. Тя е шедевър на сецесиона в българската архитектура, дело на големите български архитекти Георги Финзов, Димо Ничев и Никола Юруков в периода 1912-1914 г., проектирана за нуждите на тогавашната Софийска банка. Сградата е обявена за архитектурно-художествен паметник на културата през 1978 г., а осем години по-късно - и

обществен градски център. Впечатляваща е фигурата на бог Меркурий - бог на търговията, обmena и комуникациите, а неин автор е Марин Василев, един от основателите на българската нова скулптура и първият, направил декоративна украса на обществена сграда. На входа на сградата «пазят» два орела. Маските на Медуза по прозорците на приземния етаж приковават погледа на минувачите.

По фасадите на тази сграда лесно можем да разчетем изящния архитектурен почерк на Сецесиона. По тях можем да видим и нещо повече - голямата мисия на архитектурата да създава красота и да възпитава уважение към красивото през всички епохи. В този случай мисията е изпълнена, а днес сградата е безупречно обновена като продължава да бъде банка (в нея се помещава централното управление на една от най-големите банки в България). Но не само банковото дело е записано в историята на сградата, която през 30-те години е преплетена със създаването на българското радио. Почти през цялото десетилетие сецесионовият шедьовър е дом на «Родно радио», наследено през 1935 г. от «Радио София», което в тези години е било ръководено от писателя и художник Панайот Христов-Сирак Скитник.

Дори вглеждайки се само в една софийска сграда можем да намерим толкова много щрихи от историята на столицата и България. И за да продължим с интригуващото откривателство на миналото се връщаме в повратната 1913 г., когато сградата е била проектирана. По същото време България е на война. През март е българският подвиг при превземането на „непревземаемия“ Одрин и фактическият завършек на Балканската война. Краят на конфликта между Балканския съюз и Османската империя е началото на все по-острите противоречия между амбициозните съюзници България, Сърбия и Гърция. През юни България е обречена да загуби бързата Междусъюзническа война сама срещу пет държави, ала въпреки отчайващото положение, последните боеве срещу сърби и гърци завършват с непоклатим отпор и победи. Красивата стара банка е от времената на триумф, бързо заменен от национална трагедия с общо 166 хиляди убити и ранени. И въпреки тези размирни времена, желанието на българите да бъдат част от европейския свят не спира да води талантиливи архитекти и далновидни предприемачи към изграждането на сгради, които пазят духа на София и 100 години по-късно.

СГРАДАТА НА БИВШИЯ ПАРТИЕН ДОМ

Партийният дом в София е главната сграда, седалището на ЦК на БКП през периода на Народна република България. От септември 2020 до март 2021 г. в нея се помещава Народното събрание. От 1 септември 2023 г. Народното събрание отново се помещава в сградата.

По времето на НРБ във всеки окръжен (по-късно: областен) град е имало представителна сграда за съответното регионално ръководство на Българската комунистическа партия, също наричана „Партиен дом“. Терминът се използва и за по-малки градове.

Сградата е разположена в центъра на София, между 3 площада и 2 булеварда, с главен вход на адрес пл. „Княз Александър I“ №1. Най-впечатляващият

изглед, с най-високата част и пилона с националния флаг (петолъчка при НРБ), е откъм пл. „Независимост“, където е и входът за зала „София“.

Партийният дом е изграден по проект на колектив с ръководител арх. Пецо Златев. Строежът продължава 6 години и е завършен през 1954 г. Сградата се простира на около 40 000 кв. м застроена площ.

Проектирана е в стил неокласицизъм с подчертано триумфално-тържествен и монументален характер, знаменуващ и величаещ ролята на БКП в управлението на страната. Външната помпозност и представителност са постигнати от строго симетричните фасади и крупните коринтски ордерни форми.

На върха на Партийния дом, върху пилона, на който днес се вее националният флаг на България, от 1954 до 4 октомври 1990 г. се извисява внушителна червена петолъчка, важен символ на комунистическата идеология. Най-напред, още през 1930-те години, подобна петолъчка е издигната на Московския кремъл, поради което често символът е свързван със СССР.

Днес оригиналната червена Звезда №1 може да се види в Музея на социалистическото изкуство.

По фасадите присъстват орнаменти с форма на царевични кочани, заради лансираната по време на строежа кампания на Никита Хрущов за масирано засяване на американски царевични хибриди.

26 август 1990 г. остава завинаги в историята на България с падежа на този символ на властта в страната. 10 месеца след свалянето от власт на лидера Тодор Живков, гражданите все още се надяват на бързи и съществени промени, които да извадят страната от 45-годишната комунистическа власт. През лятото на 1990 г. парламентът решава да се премахнат всички социалистически символи от обществените сгради. Сред тях е и рубинената петолъчка, окичила пилона над централата на БКП. Депутатите от преименуваната на 3 април 1990 г. Българска социалистическа партия (БСП) са съгласни символът да бъде премахнат, но не бързат да изпълнят решението. Именно това нежелание е поводът, довел разгневената тълпа пред сградата.

Небесен МУЗЕЙ София

WWW.SOFIA-SKYMUSEUM.EU

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА ГАЛЕРИЯ

Бившият Княжески/царски дворец и настоящ комплекс от национални музеи в София се намира на площад „Княз Александър I“ № 1 в центъра на столицата на България. Той е паметник на културата от 1978 г.

Първата музейна сграда, в която се разполага Националната галерия, е Двореца. Днес в неговите зали се показват временни изложби на българско и чуждестранно изкуство.

Дворецът е построен непосредствено след Освобождението на България от османско господство (1878) и избирането на София за столица (1879).

Първият български княз Александър I Батенберг (1879-1886) възлага на

виенския архитект Виктор Румпелмайер (1830-1885) да преустрои бившия турски конак. На 26 декември 1882 дворецът е официално открит. От предишната сграда са запазени каменните основи и част от главната фасада. Новият облик включва разнообразни архитектурни елементи в духа на модерната за времето смесица от неостилове. Пристроява се ново крило откъм северозапад. На втория етаж в него са тронната зала, бални салони, приемни, трапезария и зимна градина. На долния етаж са канцелариите на дворцовите служби. По думите на съвременници сградата придобила очарованието на френските дворци от времето на Просвещението. Днес в централния корпус и в това крило е разположена Националната галерия.

Вторият етап на строителство е по времето на княз Фердинанд I Сакс Кобург Готски (1887-1918). По проект на австрийския архитект Фридрих Грюнангер (1856-1929) през 1894-1896 е изграден триетажният североизточен корпус, предвиден за апартаментите на княжеската фамилия, с библиотека, учебни салони, стаи за игра и развлечения, трапезария и приемна, покрит вход за коляски и две зимни градини, апартаменти за гости, помещения за

персонала, асансьор. В това крило се помещава Националният етнографски музей.

След 9 септември 1944 тази най-представителна сграда в столицата се превръща в седище на Министерския съвет. През 1953 държавата предоставя бившия дворец на Националната художествена галерия и Националния етнографски музей.

СГРАДАТА НА КТБ НА ПЛОЩАД ГАРИБАЛДИ

Сградата е паметник на културата и е една от най-представителните банкови сгради в столицата - с впечатляващ външен вид и с дълга история.

Тя е проектирана от архитектурното бюро на Георги Фингов, Димо Ничев и

Никола Юруков в началото на 20-те години на миналия век за централа на Българската търговска банка. Тя издига снага на мястото на старата софийска поща на площад „Гарибалди“, като строежът е завършен през 1925 година.

Българската търговска банка е основана през 1895 година в Русе. Към 1926 г. година централата вече е в столицата, като банката разполага с клонове в квартал «Юч Бунар» и в градовете Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Търново, Габрово, Лом, Търново, Стара Загора, Хасково, Попово, Трявна и Сливен.

Преди 9 септември 1944 г. са наричали внушителната сграда на пл. «Гарибалди» банката на Атанас Буров. Собственик на банката обаче, е Георги Губиделников, а Буров е бил само неин директор.

Банкерът Губиделников е бил много влиятелна личност. Френски възпитаник, завършил право в Сорбоната, той е бил член и на Народната партия и е избран шест пъти за депутат.

Небесен МУЗЕЙ София

WWW.SOFIA-SKYMUSEUM.EU

СГРАДАТА НА НЯКОГАШНАТА
ТЪРГОВСКО-ИНДУСТРИАЛНА КАМАРА

Сградата е паметник на културата от национално значение. Тя се извисява на ул. Славянска 2 като една от най-представителни исторически сгради в сърцето на София. Тя е изградена преди повече от столетие като собствено здание на Софийската търговско-индустриална камара.

Щедро орнаментираната фасада, елегантният купол и богатият интериор превръщат това произведение на архитектурното изкуство в достоен съсед на внушителния Народен театър. Летописът на търговско-индустриалните камари в България започва през 1895 г., когато са учредени първите четири районни камари със седалище в София, Пловдив, Русе и Варна. Те си поставят за цел насърчаване на българската търговия, на занаятите и производството, подобряване на професионалното образование и засилване на международните връзки на родната индустрия. С времето назрява въпросът за придобиване на собствени сгради за нуждите на камарите. Постройката на зданието на Софийската търговско-индустриална камара се извършва след конкурс. Спечелилият проект, реализиран в периода 1911-1914 г., е дело на утвърденото архитектурно бюро Фингов-Ничев-Юруков. В конкурса участват 14 проекта, от които на второ място е класирано предложението на архитект Никола Лазаров, автор на изящната русенска палата на камарата.

Никола Юруков е роден в 1880 година в костурското село Лобаница. Гимназиалното си образование получава в Пловдив. През 1901 г. завършва архитек-

тура във Висшето техническо училище във Виена. С Георги Финзов и Димо Ничев основава архитектурното бюро „Финзов-Ничев-Юруков“, което през 1911 – 1912 г. печели множество конкурси за проектиране и построяване на училищни и административни сгради в София и Пловдив. В творбите си бюрото използва ъглов куполообразен елемент, съчетан със скулптурни мотиви, който довежда до съвършенство.

Сградата е окончателно завършена след Първата световна война и осветена на 6 април 1920 г. в присъствието на Цар Борис III. Стойността на парцела, постройката и обзавеждането възлиза на 325 хиляди тогавашни лева.

През 1948 г. сградата е преустроена и надстроена, като губи мансардния си етаж и отличителната скулптурна група откъм улица «Славянска». След прекратяването на дейността на търговско-индустриалните камари постройката се използва от държавното спедиторско предприятие Деспред, Министерство на машиностроенето и други.

СГРАДАТА НА „ЧИНОВНИЧЕСКОТО ОСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО“

Много софиянци и гости на столицата, разхождайки се по бул. Цар Освободител или посещавайки руската църква Свети Николай Чудотворец, остават силно впечатлени от едно здание на ъгъла на ул. Бенковски и бул. Цар Освободител. Внушителната ъглова постройка е издигната през далечната 1926 г. Там навремето се е помещавало Чиновническото осигурително дружество.

Шестетажната постройка завършва с осемстенен купол. Безспорно връх на архитектурната композиция е именно той. Сюжетът на монумента отговаря на предназначението на сградата. Скулптурното изображение на здрава българка с две деца символизира труда на народа и грижата му за бъдещето. Известният скулптор Иван Лазаров възлага изпълнението

на творбата на Тодор Делирадев. Композицията е направена от бял врачански мрамор и се извисява като логически завършек на тясната ъглова фасада. Това е един от първите опити за синтез между сграда и художествена фигура по нов начин. Десет години след изграждането на зданието фасадата му откъм бул. Цар Освободител е изчистена от декорацията с оглед уеднаквяването и получаването на единен характер с хотелския комплекс „България“. Външната и вътрешната архитектура на сградата е възложена на архитектурното бюро на Георги Фингов, Димо Ничев и Никола Юруков. Всички декоративни детайли на фасадата и цялостният ѝ облик се решени в стил късен сецесион под влияние на съвременната класика, характерна за обществените сгради. Главен проводник на този стил у нас е арх. Фингов. В миналото кулата, висока 45,5 метра е държала първенство по височина. Оформянето на входовете, мансардния етаж, арковидните прозорци, балюстрадите и главния корниз е представително и тържествено.

Небесен МУЗЕЙ София

WWW.SOFIA-SKYMUSEUM.EU

РУСКАТА ЦЪРКВА „СВЕТИ НИКОЛАЙ ЧУДОТВОРЕЦ“

Градежът ѝ започва в края на 19 век , като е осветена през 1914 година в навечерието на Първата световна война. Сградата е построена върху парцел на Руското посолство по проект на Михаил Преображенски специално за нуждите на руските имигранти в столицата. Основният камък на храма е положен от Великия княз Владимир Александрович (син на император Александър II), който специално за тази цел пристига в София заедно със съпругата си Велика княгиня Мария Павловна и сина си Великия княз Андрей Владимирович. На 30 август 1907 г. високите гости участват в тържественото освещаване на паметника на Царя Освободител, чудесно творение на италианския скулптор Арнолдо Цоки, а на 2/15 септември 1907 се извършва церемонията на полагането на основите на посолския храм.

По ъглите на бъдещите основи на постройката са установени четири мраморни камъка, на които със златни букви са изписани инициалите на Великия княз Владимир Александрович, съпругата му, сина му, и на княз Борис, бъдещия цар на България.

Първоначално замислен като параклис към посолството на Русия в България, храмът почти веднага губи тази своя роля след 1917 година. След Втората руска революция в него започват да служат свещеници и архиереи от т. нар. „Руска задгранична църква“, а обособеният вече храм става център на многобройната руска имиграция в страната. През 1936 година по настояване на съветските власти храмът е предаден на Българската православна църква, а руската енория начело с владика Серафим Соболев е изгонена оттам. Софийският митрополит Стефан премества руската община в малкия храм «Свети Николай» на ул. Калоян срещу сградата на Софийската митрополия. След 1947 година храмът е предаден на Московската патриаршия, която го управлява и до днес.

В архитектурно отношение храмът е изграден в традициите на руската

църковна архитектура от 19 век – при запазени древноруски елементи – т. нар. „луковици“ (кубета), при съчетание с традиционните староруски мозайки и гърворезби, той носи и белезите на по-модерната архитектура и живопис.

През септември 2023 г. храмът се озовава в епицентъра на шпионски скандал, след като трима от свещениците в него са изгонени от страната по обвинения, че са извършвали шпионска дейност в полза на Руската Федерация.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

spasisofia.org, www.wikipedia.org, www.isofia.bg, momichetata.com, www.bta.bg, nationaltheatre.bg, frognews.bg, trafficnews.bg, dskbank.bg, historicalroutes.bg, bnr.bg, nationalgallery.bg, www.168chasa.bg, offnews.bg, stara-sofia.blogspot.com, vestnikstroitel.bg, podvorie-sofia.bg

Проект „Небесен музей“ се изпълнява с финансовата подкрепа на Столична община, Програма „Европа“ 2023 от Сдружение „Институт за граждански инициативи - ЛОРА“.

WWW.SOFIA-SKYMUSEUM.EU